

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΛΗΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΥΠΟ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

(ΜΕ ΣΚΙΤΣΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ)

... Είχε μαζευθεί 'κει πάνω, στοῦ κάστρου τὰ χαλάσματα, μέσα στὰ τούρκικα τὰ γκρεμισμένα σπίτια, σὰν παληὰ ψυχή ποῦ σούρνεται πάνω ἀπὸ παλαιῖκὰ συντρίμμια. Παληὸ τούρκικο τὸ σπίτι της, μὲ ὀντάδες καὶ ταβάνια σκαλιστά, μὲ σκοτεινὰ ὑπόγεια καὶ μὲ ὑψηλὲς καμάρες. Σαράκια τρώγαν τὴν παληὰ ξυλόδεσι, καὶ ἕνα ἕνα πέφταν τὰ λιθάκια ἀπὸ τῶν τοίχων τῆς γωνιῆς. Σπόροι καὶ μουσκλιὰ φυτρώσανε στοὺς χαλασμένους τοίχους καὶ στὰ μαυρισμένα ἀπ' τὰ βροχοδαρσίματα λιθάκια. Κάτω στὸ περιβόλι εἶχαν θεριέψει τὰ ἀγριοχόρταρα καὶ σὰν χονδρὲς δενδρογαλιές, ἀπλώναν τοὺς κλάδους των οἱ βάτοι. Ἐλεύτερη καὶ ἀγρία θρασσομανοῦσε ἡ ζωὴ στὸ περιβόλι, δίνοντας ἄσυλο στῆς πράσινες τῆς σαῦρες καὶ τὰ σταχτιά μολέματα...

Παληὰ ἡ γρηοῦλα καπιτάνισσα, ἀναθρεμμένη μεσ' στῆς μπαρούτης τὸ θυμὸ καὶ τὴν κόκκινη τὴ βράσι τοῦ πολέμου. Ὁ ἀνεμιστρόβιλος ποῦ ἀλῶνισε ἀπὸ μιὰ ἄκρη σ' ἄλλη τὴν Ἑλλάδα τότε, τὴν ἄρπαξε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ ὀρεινὸ χωριό της, κι' ἀφοῦ τὴν ἐκοσκίνισε ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ τὴν ἐβροντοχτύπησε σὲ ὅλες τῆς ἑλληνικιᾶς τῆς ἄκρες, τὴν πέταξε στὸ τέλος σ' ἐκείνη τὴν ἀπόμερη γωνιά, ἐπάνω στοῦ παληοῦ τοῦ κάστρου τὰ γέρικα χαλάσματα!...

Ἐκεῖ τοὺς εἶδε ὄλους τοὺς ἀνδρειωμένους της, ποῦ ἀπὸ τῆς ἀνδρόφαγες μάχης ἀπομείναν, κίτρινους μὲ σταυρωμένα χέρια καὶ στολισμένους μὲ βασιλικούς καὶ δενδρολίβανα, νὰ πέρνουν ἕνας ἕνας τὸν

ἀγύριστο τὸ δρόμο τοῦ θανάτου. Φοροῦσαν ὡς τὴν τελευταία τὴ στιγμή τὸ φέσι τους στραβά καὶ τὴν ἀσημένια πάλαι στὸ πλευρό τους. Ὅρθα στριμμένο καὶ στὸ ξόδι τὸ μουστάκι τους, σὰν νὰ πηγαίνανε στὸ πανηγύρι, κι' ἀρρενωπὴ ἡ μορφή τους, σὰν νὰ μὴ πέρασε ὁ χάρος ἀπὸ πάνω τους...

Κι' ὅσο περνοῦσαν οἱ λεβέντες μὲ τῆς χρυσὲς τῆς φέρμελες καὶ τῆς χιονάτες φουστανελλες, τόσο καὶ ἡ παλληκαριὰ χανώτανε, χωρὶς νὰ ἀφίνη, παρὰ σὰν μαύρους ἰσκιους εἰς τὸν τόπο της, τὴ νέα γενιά

ποῦ «μαυροβλάστανε» στήν πόλι... Ὡ πόσο τήν σιχαινῶταν ἡ γρηοῦλα τήν νέα τούτην γενεά, μέ τὰ γλωμά τὰ πρόσωπα καί τὰ κορμιὰ τὰ κυρτωμένα.

— Μαύρισε ὁ τόπος, μαύρισε κι' αὐτὸς σάν τήν καρδιά μου! Ἡ ροῦγα Καλλικαντζάρου γέμισε... ἔλεγε ἡ γρηοῦλα καί ἐπανελάμβανε ὑπονοοῦσα τὰ φράγγικα τοῦ νέου κόσμου ροῦγα. Καί σιχαμένη ἀπὸ τὴ νέα τὴ ζωὴ, τραβήχτηκε κει πάνω καί ζοῦσε μέ τοὺς βρυκολάκους, ποῦ ἡ ἀνάμνησις ἐζωντάνευε, καί τοὺς παληοὺς τοὺς πεθαμένους, ποῦ βγαίνανε τὰ δειλινὰ δταν κίτρινος ὁ ἥλιος ξεψυχοῦσε καί στής μακρυὲς τῆς μοναχικῆς τῆς νύχτες τῆς ἀτέλειωτες... Στὴ χώρα κάτω δὲν φαινότανε παρὰ κάθε πρωτομηνιά, ποῦ πήγαινε εἰς τὸ ταμεῖο νὰ πάρῃ τὸ μισθὸ τοῦ μακαρίτη της. Ψηλὴ, ξερὴ, σάν φάντασμα, αὐστηρὴ σάν ἀπειλὴ καί μαυροντυμένη σάν βαθεῖα θλίψι κι' ἄφωνη. Ὅλοι τὴ σεβόντουσαν ἕνα σεβασμὸ ποῦ ἐμπνέει κάτι τὸ ὑπέρτερο καί τὸ μεγάλο.

Μοναχικὴ παρέα της οἱ ἅγιοι τοῦ παληοῦ ἐρημοκλησιοῦ, τοῦ ἁϊ-Λιά, ποῦ γυρμένο καί αὐτό, σάν κουρασμένο ἀπὸ τὰ χρόνια, ἐκεῖ κοντά της ἔστεκε, μαῦρο, παληό, χορταριασμένο... Ὡρες περνοῦσε μέσα κει, χωμένη στὴ μυστικοπάθεια καί τῆς νανοῦριζαν τὴ φαντασία ἡδονικὰ τῶν μελισσῶν οἱ βόμβοι, ποῦ σάν ἦχοι μακρυνῶν λιτανειῶν ἐρχόντουσαν. Καί τὰ μεγάλα μάτια τῶν ἁγίων μέ τῆς κίτρινες μορφές, γλυκὰ τὴν ἐκυττοῦσαν καί ζωντανεύαν κόσμοι μακρυνοὶ κι' ὀλόκληροι εἰς τὴν ὠγρὴ μορφή τους.

Κ' ἔπειτα σιγά, ὅσο τὸ δεῖλι προχωροῦσε, ἐγέμιζε ἡ ἐκκλησία ἀπὸ λεβεντόκορμα, παππάδες ἀπὸ τὸ ἱερὸ ἐπρόβαλλαν καί ψαλμωδιὲς ἀντηχοῦσαν, ποῦ τὴν καρδιά της ἀναγάλλιαζαν. Κ' ἔβλεπε ἐκεῖ μπροστὰ ὄλους ἐκείνους ποῦ περάσανε νὰ τὴν καλοκυττάζουν καί μέ γεμάτη τὴν ψυχὴ, μέ ἱερὴ συγκίνησι, κατέβαινε νὰ ἀσπασθῇ τοῦ τέμπλου τοὺς ἁγίους, ποῦ παράστεκαν καί εὐλογοῦσαν τοὺς ἀνδρειωμένους της. Καί αἰφνης μιά πόρτα τοῦ ἱεροῦ ἀνοίγεται καί μιά φωνὴ ἀκούγεται ἀπ' τὸ

σκοτάδι, φωνὴ τραχιὰ καί χονδρὴ φωνὴ: —Θειακοῦλα, τί κάνεις τέτοια ὦρα δῶ! Μισάνυχτα καί θὰ κρυώσης!

Κ' ἀνοίγ' ἡ γρηὰ τὰ μάτια της καί φεύγανε τὰ φαντάσματα ποῦ τὴν περικυκλῶναν καί παύανε ἡ ψαλμωδιὲς καί ὁ Αὐκο-μῆτρος ὁ τσοπάνος, ἄδρὺς καί ἀρματωμένος στὴ πόρτα πρόβαλλε.

—Θειακοῦλα, θὰ πουντιάσης ἐδῶ μέσα, ὦρα πειὰ νὰ μαζευτῆς στὸ ἀρχοντικό σ'.....

✽

Τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο τὸ εἶχ' ἀποφασίσει καί ματαίωσι καμμιὰ δὲν ἔπερνε. Τὸ ἐκκλησάκι τ' ἁϊ-Λιά θὰ ἐπισκευάζεται καί θὰ λειτουργιῶταν, κάθε χρόνο, στὴ μνήμη του καί στὴ μεγάλη χάρι του! Μαστόροι τὸ ἀσπρίσανε, τοῦ καθάρισαν τὰ λουλούδια ποῦ ἀπάνω του ἐφύτρωσαν, καί βερνικῶσαν τοὺς ἁγίους καί χρύσωσαν τοῦ τέμπλου τὰ ζουνάρια μέ τὰ κλήματα.

Τ' ἀκοῦσαν τῆς Λιόσσιας τῆς γρηοῦλας τὰ αὐτιά καί δὲν τὸ πίστευε, τὸ εἶδανε τὰ μάτια της καί τὴν ἐγελοῦσαν. Κατάλευκο τὸ ἐκκλησάκι ἄστραφτ' ἀποκρουστικά, σάν κρύα ἄσπρη πέτρα τάφου, τάφου ποῦ τόσαις ἀναμνήσεις ἐκεῖ μέσα θάφτηκαν.

— Τί μοῦ τὸ κάμαν ἔτσι τὸ κλησάκι μου!

Ἐμπῆκε μέσα φοβισμένη, μέ βήματα μικρὰ δισταχτικά, σάν νὰ φοβῶταν, σάν νὰ προησθάνετο κάτι, ποῦ θὰ τὴν ἐσπάραζε. Καί τὸ κάτι αὐτὸ τὸ εἶδε. Ἄγνωστη μέσα ἡ φτωχοῦλα ἐρημοκλησιῶν, ἄγνωστη καί παρδαλὴ σάν φανταγμένη ὀψίπλουτος. Οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι οἱ λαμπροὶ μέ τὰ χρυσὰ τὰ ράσα καί τοὺς στολισμούς, δὲν ἦσαν οἱ ἅγιοι οἱ φτωχοί, ποῦ βλογοῦσαν τοὺς περσοφιλεῖς τοὺς πεθαμένους κάθε βράδυ.... Δὲν ἦσαν οἱ ἅγιοι αὐτοὶ ποῦ τῆς βαλσαμῶναν τὴν καρδιά καί τὴν ἐφέρναν — ὦ τῶν θαυμάτων σου Κύριε! — εἰς τὴν παληὰ τὴν ἐποχὴ, τὴν τόσο ἀλησμόνητη, τὴν τόσο ποθητὴ κι' ὠραία.

Τῆς χώρας κάτω οἱ Καλλικάντζαροι κουρελιάσαν τὸ μέγα τοῦ πόνου καί τῆς σιωπῆς τὸ ποιητικὸ μυστήριον.

Καί ἔκρυψε τὰ μάτια μέ τὰ χέρια της

καὶ ἔτρεξε καὶ σωριάστηκε στὸ σπίτι τῆς
τὸ σαραβαλιασμένο.

✠

Τῆ νύχτα φωνές τραγοῦδια καὶ βρον-
τὲς νταουλιῶν ἐτάραζαν τὸν κόσμον ὅλο
ἐκεῖ πάνω. Ἀπὸ βραδὺς εἶχαν ἔρθει οἱ
νεώτεροι προσκυνηταὶ γλεντοκοπῶντες. Ἡ
ἐκκλησία μέσα λαμποκόπαγε καὶ ρετινο-
φωτιῆς εἶχαν ἀναφτεῖ στὰ πλάγια καὶ τὸν
τόπο βρώμιζαν. Ὁλος ὁ νυχτερινὸς τῶν
ἐρειπίων κόσμος, ὅλη τῆς ἐρημιᾶς ἡ ποιή-
σις ἐφυγαδεύτηκε τὸ βράδυ ἐκεῖνο, οἱ πε-
θαμένοι δὲν ἤρθαν νὰ χαιρετίσουν τὴ γρηά,
ποῦ στὸ στρῶμα τῆς βαρυγγομοῦσε καὶ
παράδερνε.

Καὶ τὴν ἡμέρα πλῆθος μέγα ἐκεῖ πάνω
πλάκωσε. Φωνές, χαρὲς καὶ ἰαχαὶ τὸν
λησμονημένο κι' ἡσυχο κόσμο ἀναστα-
τῶσαν. Ἡ μέλισσες ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ δὲν
βόμβισαν τῆς μακρινῆς των λιτανίης καὶ
τὰ λουλούδια δὲν κυττάξαν τὴ γρηά, μὲ
τὰ γλυκά, τὰ παρηγορητικά τους τὰ μα-
τάκια. Ἡ «ψάνες» δὲν ἀνεκινήθησαν,
σὰν νὰ θέλανε νὰ προχωρήσουν, στρατός,
θαρρεῖς, ποῦ μὲ χαρὰ καὶ τόλμη ρίχνεται
—καὶ στῆς ἀνθισμένες τῆς ροδιῆς δὲν πή-
γανε ἡ πεταλοῦδες νὰ δώσουνε στὰ κόκ-
κινα λουλούδια τὰ φτερά τους, νὰ πετάξουνε
ψηλά.....

Βάρβαρες καὶ πρόστυχες κραυγὲς ἐπνί-
ξανε τὰ πάντα, καὶ θόρυβος τ' ἀνέτρεψε,
τὰ καταπόντισε καὶ τ' ἀπογκρέμισ' ὅλα....

✠

Τὸ βράδυ ποῦ πάλι ὁ ἥλιος κίτρινος
εἰς τὸ λυωμένο τὸ πεζοῦλι ξεψυχοῦσε καὶ
ἔσταζαν αἷμα πηχτὸ τοῦ ἔρημου περιβο-
λιοῦ τὰ ἐγκαταλελειμμένα τὰ γεράνια, ποῦ
ἀγρίεψαν, ἡ ἡσυχία πάλι κεῖ πάνω ἐξα-
πλώθηκε... Ἡ γρηά σηκώθηκε τότε ἀπὸ
τὸ στρῶμα καὶ πρὸς τὸ ἐκκλησάκι ἐπρο-
χώρησε. Ἡ ἀσπράδα του, ἡ διόρθωσί του,
καὶ τὰ στολίδια του, τὴν ἠρέθιζαν καὶ
τὴν μανιάζαν, ὅπως τὸ κόκκινο πανὶ τὰ
βώδια στὸ χωράφι. Δὲν μποροῦσ' αὐτὴ νὰ
ζήσει μ' ἐκεῖνο τὸ τέρας ποῦ οἱ «φράγγοι»
τῆς πόλεως ἐκεῖ κοντὰ τῆς ἔφκιασαν.....

Μολύνανε τὴν ἐκκλησιὰ καὶ ὑβρίσαν τοὺς
ἀγίους.

Καὶ σκυφτὴ-σκυφτὴ πρὸς τὸν ναῖσκον
ἐπροχώρησε καὶ μακρὺς ὁ ἴσκιος, ὡς ἀπάνω
σὰν κατὰρα καὶ ἐκδίκησις ξαπλώθηκε.

Καὶ κόλλησε σὰν νυχτερίδα μαύρη, ἐκεῖ
στὴν ἄκρη τῆς ρημοκλησιᾶς ἡ γρηά-Λιόσσα.

✠

Ἡ δροσερὴ ἡ Μαρουλιώ, τὸ δουλικὸ
τοῦ Γέρω-Γάρμπου, τ' ἀποβραδὺ ποῦ
ἔπερνε νεβὸ στὴ βρύσι, διέκρινε φωτιὰ καὶ

κακὸ ἀπάνω στοῦ κάστρου τὴν Ἀκρόπολι,
ποῦ «εἰρήνευε» ἡ ἐκκλησίαισα!.....

—Ἀσφαλῶς ὁ Λυκομηῆτρος θὰ καίη
τὸ χορτάρι, εἶπε, γιὰ τὰ πρόβατα!.....

Κ' ἐχάζευσε μὲ τῆς φλόγες ποῦ χορεύαν
καὶ πηδούσανε κοκκινίζοντας τὸν οὐρανὸ
καὶ αἱματηρὴ, κάτω μακρὰ στὴ θάλασσα,
ἀντανάκλασι ξαπλώνανε!

Ὁ Λυκομηῆτρος τὴν ἄλλη μέρα ἔφερε
τὴν φοβερὴ εἰδησι εἰς τὸ χωριό.

Τὸ ἐκκλησάκι δὲν ὑπῆρχε πειά. Τὰ
πουλάκια τὸ ἐκλαίγανε καὶ τὰ λουλούδια
ποῦ εἶχαν ἀπομείνει γύρω στὴ πυρκαϊά,

γυρμένα τὸ πρωί, ἐστάλαζαν, σὰν δάκρυ,
τὴ δροσιά τους.

Ὁ κόσμος εἶπε πῶς κάποιο κερὶ θὰ εἶχε
λησμονηθῆ ἀπὸ τὸ πανηγύρι καὶ ἔκαψε τὸ
ρημοκλῆσι, στὸ πρῶτο του τὸ γιόρτασμα.

— Θεοτικὸ σημάδι! εἶπαν οἱ γεροντό-
τεροι καὶ σταυροκοποιοῦντο.

Τὴν ἀλήθεια ὁμως κανένας δὲν τὴν

ἔμαθε. Ὁ τάφος τὴν κατέπιε μαζί μὲ τὴν
γρηά. Ὁ Λυκομῆτρος, κάτι εἶδε, ἀλλὰ ἀπὸ
σεβασμὸ τὸ ἔκρυψε. Δὲν ἦταν ἄνθρωπος
γιὰ τὸν τσοπάνο ἢ γρηά. Κάτι ἀνώτερο
μεγάλο ἦτανε, ποῦ στὴ ψυχὴ του τὸ ἠσθά-
νετο βαθειά!

Ἦταν τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ἡ ψυχὴ ποῦ
δὲν ὑπάρχει πλέον.....